

vers skriftsprogskompetencer ved en funktionel, deskriptiv og kontekstualiseret grammatikundervisning i L1-faget (Berge et al. 2017; Jones et al. 2013; Myhill et al. 2012).

Vi undersøger, hvad der karakteriserer undervisningen i grammatik i de tre sprogfag: Hvilke dele af sprogsystemet gøres til genstand for undervisning? Hvis sprog gøres til genstand for undervisningen (læremidlers sprog, elevers sprog etc.)? Hvordan er undervisningen organiseret i klasseværelserne? I efteråret 2018 er dataindsamlingen slut, og observationerne kodes dels for at undersøge, hvad der er karakteriserende for undervisning i grammatik i de enkelte fag, men også for at få øje på tværgående perspektiver i grammatikundervisningen. Præsentationen af projektet vil have work-in-progress karakter: Vi vil præsentere undersøgelsesdesign og data, men også præsentere nogle foreløbige analytiske pointer om grammatikundervisning, som den tager sig ud i grundskolens sprogfag.

Litteratur

- Andrews, R., C. Torgerson, S. Beverton, A. Freeman, T. Locke, G. Low, D. Zhu (2006) The effect of grammar teaching on writing development. *British Educational Research Journal* 32(1):39-55.
- Berge, K.L., G.B. Skar, S. Matre, R. Solheim, L. Evensen, & R. Thygesen (2017) Introducing teachers to new semiotic tools for writing instruction and writing assessment: Consequences for students' writing proficiency. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice* 24(3):1-20. doi:<https://doi.org/10.1080/0969594X.2017.1330251>
- Graham, S., & D. Perin (2007) *Writing next: Effective strategies to improve writing of adolescents in middle and high schools – A report to Carnegie Corporation of New York*. Washington, DC: Alliance for Excellent Education.
- Jones, S., D. Myhill & T. Bailey (2013) Grammar for writing? An investigation of the effects of contextualised grammar teaching in students' writing. *Read Writ* 26:1241-1263. doi:10.1007/s11145-012-9416-1
- Knoblauch, H. (2005). Focused ethnography. *Forum Qualitative Sozialforschung* 6(3). doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004
- Myhill, D., S. Jones, H. Lines & A. Watson (2012) Re-thinking grammar: The impact of embedded grammar teaching on students writing and students' metalinguistic understanding. *Research Papers in Education* 27:139-166. doi:10.1080/02671522.2011.637640

Sproglige virkemidler i indirekte trusler

Tanya Karoli Christensen og Marie Bojsen-Møller
Københavns Universitet

1. Indledning. Afgrænsning og formål

Denne artikel handler om trusselsbeskeder, dvs. sprogligt formulerede trusler af typen *Jeg slår dig ihjel*. Eftersom analyserne indgår i et større retslingvistisk forskningsprojekt (se afsnit 2), er vi kun interesserede i de trusler der er kriminaliseret i henhold til Straffelovens § 266 (se afsnit 3). Det betyder at vi kun undersøger trusler der truer folk med skade på deres liv, helbred eller ejendele.

Imidlertid kan sådanne trusler fremføres både direkte (som i *Jeg slår dig ihjel*) og indirekte (som i *Du vil ikke ønske at gøre mig vred*). Ved indirekte trusler er skadens art og udførelse ofte underforstået (Christensen & Bojsen-Møller 2018), hvorfor en fortolkning af dem som potentielt ulovlige kræver kendskab til konteksten. Det gælder både hvilke andre beskeder der måtte komme før eller efter den truende besked (konteksten), og hvilken relation afsender og modtager har til hinanden, og hvilke nonverbale handlinger afsender tidligere måtte have udført i relation til modtager (den situationelle kontekst).

Selv med kendskab til konteksten er vurderingen af indirekte trusler afhængig af fortolkning, og den fortolkning foretages i retsvæsenet fra sag til sag af efterforskere, jurister (anklagere, forsvarere og dommere) og lægdommere, tilsyneladende uden nogen særlig systematik andet end referencer til præcedens fra tidligere sager og henvisning til ordlyden i lovbestemmelsen. Vi håber med en sprogvidenskabelig tilgang at kunne bidrage til en mere velfunderet praksis for fortolkning af indirekte trusler i det danske retssystem. Det er væsentligt i alle sager der omhandler trusler, men ikke mindst i stalkingsager hvor offer og gerningsmand ofte har et indgående kendskab til hinandens

liv og baggrundsoplysninger, og beskeder derfor kan være meget indforståede og svære at fortolke for udenforstående.

Datamaterialet for vores analyser stammer fra en række domme der omfatter tiltaler efter § 266, og hvori ikke bare truslernes ordlyd, men også de øvrige, væsentlige forhold i sagerne er beskrevet. For at sikre at resultaterne hviler på så nøjagtigt gengivne trusselsbeskeder som muligt, analyserer vi kun skriftligt formulerede trusler. Vi har en berettiget formodning om at der er gjort en indsats for at gengive trusselsbeskederne som oprindeligt skrevet eftersom de i dommene fremtræder med diverse afvigelser fra standardnormen, både i forhold til syntaks, stavemåde og tegnsætning.

2. Forskning i truslers sproglige udtryk

Analyserne af sproget i indirekte trusler indgår i forskningsprojektet *Truslers sprog og genre* som er finansieret af Carlsbergfondet og løber fra februar 2018 til januar 2021 (se også https://nors.ku.dk/english/research/projects/understanding_threats/). Projektet har til formål at beskrive de sproglige og genremæssige træk i autentiske danske, skriftlige trusselsbeskeder. Det er en datatype der er helt ubeskrevet i en dansk sammenhæng, og som også internationalt kun er relativt sparsomt belyst fra et sprogvidenskabeligt perspektiv. Den internationale forskning har hovedsageligt fokuseret på engelsksprogede trusler (se især Gales 2011, 2015a, 2015b; Nini 2017; Muschalik 2018), og har blandt andet konstateret at trusler ikke er kendetegnet af de sproglige træk som både lægmænd og praktikere tilskriver dem. For eksempel indeholder de færre skældsord og voldsudtryk end folk forventer, men til gengæld flere modalverber og tidsadverbialer (Gales 2011; 2015a). Blandt de signifikante forskelle på truende og ikke-truende tekster er grammatiske udtryk for afsenderholdning (*stance*) og brugen af personlige pronomener. Gales rapporterer at afsenderholdning manifesteres i modale, verbale og adverbielle udtryk for vilje, forudsigelse og overbevisning (2011, 2015a; se også Nini 2017). Eftersom trusler bygger på eller etablerer en helt speciel magtrelation mellem afsender og modtager, er det ikke overraskende at de adskiller sig fra ikke-truende, kriminelle teksttyper (som ærekrænkelser og chikane) ved deres høje forekomst af første- og andenpersonspronomen (Gales 2011, 2015a; Nini 2017).

Den mest udbredte måde at kategorisere sproglige trusler på består i at skelne mellem direkte, indirekte og betingede trusler (jf. Meloy et al. 2008; Gales 2010:9). Muschalik (2018) forfølger en lignende tilgang, men placerer de enkelte sproglige træk, snarere end trusselsbeskeden som helhed, på en skala fra direkte til indirekte (2018:127).

Kernematerialet for undersøgelserne af danske trusselsbeskeder under projektet *Truslers sprog og genre* udgøres af en delmængde af breve og sedler som opbevares i Rigspolitiets dokumentarkiv hos Nationalt Kriminalteknisk Center. Hovedparten af de tekster vi har adgang til, er genoptrykt i de to bøger *Jeg er bevæbnet og har tømmermænd. Udvalgte trusselsbreve fra Rigspolitiets Arkiv* (Engelhardt & Lund 2008) og *Jeg tager bomben med når jeg går. Udvalgte trusselsbreve m.m. fra Rigspolitiets Arkiv* (Engelhardt & Lund 2009), og der er derfor ikke nogen fortrolighedshensyn at tage. Disse beskeder er udvalgt af forfatterne Robin Engelhardt og Christian Lund med det formål at ”præsentere et udvalg af de mest interessante og tankevækkende breve fra arkivet” (Engelhardt & Lund 2008:3). Man kan dermed ikke vente at materialet er repræsentativt for hvilke trusselsbeskeder der anmeldes til politiet i Danmark generelt, eller for hvilke typer af trusler der sendes og modtages herhjemme. For eksempel er der en ganske stor del af truslerne i de to bøger der indgår i bank- eller butiksrøverier. Den type trusler er blevet sjældnere efterhånden som banker og butikker har øget sikkerheden og besværliggjort adgangen til kontanter. Omvendt indeholder de to bøger slet ikke trusler fra de sociale medier idet digitalt formidlede trusler ikke overleveres til Rigspolitiets dokumentarkiv, men behandles af Nationalt Cybercrime Center.

Vi gør derfor en målrettet indsats for at indsamle trusselsbeskeder fra andre sagstyper og sendt ad andre kanaler, men må hele tiden holde os de etiske og juridiske problemstillinger for øje. Vi kan naturligvis ikke henvende os til afsenderne af trusselsbeskeder for at indsamle eller få tilladelse til brug af deres tekster: Dels fordi vi typisk ikke kan vide hvem afsenderne er, dels fordi vi – hvis vi gjorde – ville udsætte dem for potentielle juridiske konsekvenser i form af efterforskning og mulig domfældelse. Derfor henvender vi os udelukkende til modtagere af trusler, og kun til personer som i forvejen må ventes at være vant til offentlighedens bevågenhed, som fx politikere og

meningsdannere af forskellig art. I andre tilfælde har ofre og netværk for ofre selv henvendt sig, og vi har påbegyndt en dialog med dem for at afveje vores behov for data med deres for at blive hørt, og begge parter behov for at minimere risikoen for reviktimisering (hvor ofret bringes til at genopleve en traumatisk hændelse, fx gennem omgivers krav om genfortælling af begivenheder og omstændigheder).

Derudover indsamler vi trusselsbeskeder som gengivet i de danske medier (fremsøgt især via Infomedia) og i de juridiske tidsskrifter der indgår i *Karnovs Lovsamling* (se afsnit 4). Ganske mange af de skriftlige trusselsbeskeder vi har indsamlet ad den vej, stammer fra de sociale medier, hvor vi dels ser trusler formidlet på ofres Facebookvægge, dels på platforme der kræver kendskab til ofrenes professionelle eller private kontaktinformation, nemlig via e-mail og sms. Dataindsamlingen pågår under hele projektets løbetid, og vi har derfor ikke en endelig opgørelse over hvor mange trusselsbeskeder der kommer til at indgå i de kvantitative analyser, eller fra hvilke platforme.

I denne artikel beskæftiger vi os kvalitativt med indirekte trusler gengivet i domsafsigelser i Karnov. Vi tager udgangspunkt i sproghandlingsteoretiske analyser af hvad der tæller som en trussel, og definerer på den baggrund hvad vi forstår ved en sproglig trussel. Dernæst viser vi med eksempler fra datamaterialet hvordan trusler kan formuleres indirekte med henvisning til en eller flere af truslens vellykkethedsbetingelser (Searle 2008 [1965]). Endelig foretager vi en detaljeret grammatisk og semantisk analyse af et udvalgt eksempel for at vise hvilke kriterier fra vores trusselsdefinition der udelades, og hvilke der bliver tilbage.

3. Truslen som sproghandling

I *Den Danske Ordbog* defineres ordet *trussel* således:

1. tilkendegivelse af at man vil skade eller straffe nogen hvis ikke der bliver gjort som man forlanger
2. person eller fænomen der udgør en risiko for noget farligt eller ubehageligt

Som allerede nævnt er det kun sproglige trusler vi beskæftiger os med, og dermed er trusler af betydning 2 udelukket. Interessant nok forholder definitionen af trusler under betydning 1 sig *kun* til trusler der indeholder en betingelse, dvs. trusler af typen 'hvis ikke du gør x, vil der ske y'. Amerikansk trusselsforskning peger dog på at betingede trusler – om end folk tror de er de hyppigste forekommende – kun udgør en mindre del af de trusler som anmeldes til politiet (Gales 2010:98; Solan & Tiersma 2005:204; Muschalik 2018:181).

Inden for sproghandlingsteori sammenlignes trusler oftest med løfter, og klassificeres dermed som kommissiver (Searle 1979; Shuy 1993; Fraser 1998; Salgueiro 2010). Dog ses trusler også sammenlignet med anmodninger ('requests'; Gingiss 1986) eller ordrer (Harris 1984), dvs. direktiver. Imidlertid gælder det direktive aspekt reelt set kun betingede trusler hvor modtageren presses til at udføre eller holde op med at udføre en bestemt handling (betingelsen, udtrykt som antecedent) mod så at undgå repressalier (sanktionen, udtrykt som konsekvent) (Limberg 2009; Salgueiro 2010; Christensen & Bojsen-Møller 2018).

En af dem der har beskæftiget sig mest indgående med truslen som sproghandling, er Bruce Fraser (1976, 1998). I modsætning til opslaget i *Den Danske Ordbog* indgår betingelser ikke i Frasers definition af en trussel:

- ... the speaker must intend to express by way of what is said
1. the intention to personally commit an act (or to see that someone else commits the act);
 2. the belief that the results of that act will affect the addressee in an unfavourable way;
 3. the intention to intimidate the addressee through the awareness of the intention in 1.
- (Fraser 1998:171)

Fraser opstiller her tre væsentlige kriterier for at noget kan tælle som en trussel: afsender skal tage ansvar for udførelsen af en *handling* som påvirker modtager *negativt*, og hensigten med ytringen skal være at *skræmme* modtager. Dermed er truslen åbenlyst ikke et almindeligt løfte hvilket bliver tydeligt hvis man sammenligner de to

sproghandlingstypers vellykkethedsbetingelser (dvs. hvilke betingelser der skal være til stede for at en given sproghandling er vellykket, jf. Searle 2008 [1965]). For løfter er vellykkethedsbetingelserne i kort form følgende: den lovede handling skal være fremtidig og ikke et givet udfald i forvejen, afsender skal kunne og have til hensigt at udføre handlingen, og modtager skal ønske at den bliver udført. Ved trusler er der den åbenlyse forskel at modtager næppe vil ønske den omtalte handling udført:

One crucial distinction between promises on the one hand and threats on the other is that a promise is a pledge to do something *for you*, not to you, but a threat is a pledge to do something *to you*, not for you. (Searle 2008 [1965]:11 [vores kursiv])

Fraser og andre sproghandlingsteoretikere fokuserer primært på afsenderens *intention* i deres trusselsdefinitioner. Imidlertid er netop spørgsmålet om afsenderintention ofte vanskeligt at afgøre i retssager hvor det ikke bare drejer sig om tænkte eksempler hvor man kan stipulere hvilken intention afsender har. Det er en problemstilling der i nogen grad er taget højde for i den danske trusselsparagraf, Straffelovens § 266¹:

Den, som på en måde, der er egnet til hos nogen at fremkalde alvorlig frygt for eget eller andres liv, helbred eller velfærd, truer med at foretage en strafbar handling, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år. (Straffeloven)

Fokus er i § 266 i mindre grad på intentionen end på perlokutionen ('at fremkalde alvorlig frygt') og på om 'måden' der trues på, er 'egnet' til at skabe denne frygt hos 'nogen'. Bemærk desuden at det ikke er den faktiske perlokutionære effekt hos truslens offer der henvises til,

¹ Imidlertid gælder det for stort set alle bestemmelser i Straffeloven at tiltalte skal have haft forsæt (dog ikke for uagtsomt manddrab). Der skelnes mellem tre grader af forsæt i dansk lovgivning: direkte forsæt, sandsynlighedsforsæt og *dolus eventualis*. De sidste to giver plads til at tiltalte kan straffes, også selv om vedkommende hævder ikke at have haft til hensigt at udføre en strafbar handling, nemlig hvis man kunne regne det for overvejende sandsynligt at handlingen ville have haft den skadelige konsekvens (sandsynlighedsforsæt) eller hvis man kunne regne den skadelige konsekvens for hypotetisk mulig, men alligevel foretog handlingen (dolus eventualis) (Waaben & Langsted 2015:169-176).

men snarere til en generel *egnet* til at fremkalde frygt (og det er naturligvis rettens opgave at vurdere om en trussel var egnet til det, med henvisning til sagens øvrige omstændigheder).

I vores definition af trusler betragter vi også det at intimidere eller skabe frygt som et fællestræk ved alle trusler; i nogle trusler vil ofrets frygt være målet i sig selv, mens det i andre er et middel til at opnå noget andet (som fx i sager med forskellige former for afpresning²). Men modsat Frasers og den danske lovgivnings definitioner af trusler understreger vi at trusler kan formuleres indirekte (se også Muschalik 2018:181-182):

En trussel er en direkte eller indirekte formuleret meddelelse om at der vil ske en fremtidig begivenhed der er til skade for modtageren, og hvori det ekspliciteres eller underforstås at afsenderen er ansvarlig for virkeliggørelsen af denne begivenhed.

De tre væsentligste indholdselementer i vores definition er *fremtidighed*, *skade* og *afsenderansvar*. Alle tre indholdselementer har sproglige korrelater:

Fremtidighed kan repræsenteres i det finitte verbs bøjning (præsens med futurumsbetydning), med modalverbet *ville* og desuden gennem tidsadverbialer med fremtidsreference. Muschalik (2018:72) finder tilsvarende at fremtidighed er et særdeles hyppigt træk i hendes data idet det er repræsenteret i 71 % af truslerne.

Eksplicit omtale af skaden sker med de leksikalske ordklasser, ikke mindst som fx de såkaldte voldsverber, dvs. verber der angiver en voldelig handling, som *slå ihjel*, *skyde* eller *smadre*, men også med substantiver som *angreb*, *bombe* eller *hævn*, eller adjektiver som *voldsom*, *død*, eller lign. Muschalik finder 'voldsverber' i 53 % af sit materiale.

Endelig kan afsenderansvar ekspliciteres gennem agentive subjekter, herunder især førstepersonspronomenerne *jeg* og *vi*. Der forekommer førstepersonspronomener i mere end 73 % af Muschaliks data (2018:102).

² Bemærk at trusler der ytres ifm. andre forbrydelser, ofte både behandles under særskilte paragraffer for denne forbrydelse og under trusselsparagraffen (fx afpresning, § 281; røveri § 288; voldtægt § 216).

4. Undersøgelse af trusselsdomme

Via søgninger i *Karnovs Lovsamling* (Karnov Online), hvor man kan finde principielle domsafsigelser for hver af Straffelovens paragrafer, har vi ekstraheret de 240 domme fra 1935-2018 som er kategoriseret under Straffelovens § 266.³ Organiseret efter hyppighed stammer disse domme fra tidsskrifterne *Tidsskrift for Kriminalret* (152), *Ugeskrift for Retsvæsen* (78) og *Forsikrings- og Erstatningsretlig Domsamling* (10).⁴ I vores analyser har vi først frasorteret 12 domme der ikke indeholdt trusler der er strafbare under § 266. Dernæst frasorterede vi yderligere 31 domme der enten ikke indeholdt sproglige trusler eller på anden vis var for uspecifikke i deres omtale af truslerne til at det kunne vurderes om de var mundtlige eller skriftlige. Af de resterende 197 domme omhandler 171 (87 %) alene mundtligt formidlede trusler (evt. i kombination med ikke-sproglige trusler), mens blot 26 domme (13 %) omhandler skriftlige trusler, syv af dem i sager hvori der også indgik mundtlige. Heraf er fire domme om trusler skrevet på andre sprog end dansk. Vores undersøgelser er følgelig baseret på 22 domme med dansksprogede, skriftlige trusler. Som nævnt er det kun de skriftlige trusler vi undersøger da vi i disse har adgang til den præcise ordlyd. Her adskiller vi os fra den nyeste publikation på feltet, Muschalik (2018), som også baserer sine undersøgelser på domme, men i øvrigt ikke skelner mellem mundtlige og skriftlige trusler i sine resultater. Taget i betragtning at mennesker er ganske dårlige til at huske ytringer ordret (Sachs 1967), og at ofre for mundtlige trusler kan have været stærkt påvirket af resten af situationen, finder vi det for usikkert at foretage sproglige analyser af gengivet mundtligt materiale.

5. Direkte og indirekte trusler

Baseret på de skriftlige trusler gengivet i dommene fra Karnov er indirekte trusler langt hyppigere end direkte, og udgør 75 % af de i alt 68 trusselsbeskeder der kan udskilles med sikkerhed fra de 22

domme. De mest direkte formuleringer af en trussel benævner både den skadehandling der trues med (understreget i (1-3) herunder), hvem der er ansvarlig for den (ofte *jeg* eller *vi*), og hvem den vil ramme (fx *du* eller *I*).

- (1) Jeg slår dig ihjel hvis jeg møder dig (sms. TfK2017.476/2)
- (2) din store fede tyv. Jeg nakker dig !!!! Håber du har nok stesolid til en måned! ellers nakkes du! din tyv! (sms. TfK2005.640)
- (3) Og du stiller det indenfor eller så brænder jeg dit hus med dig i (sms. TfK2018.672)

Der findes kun ganske få bud på en teoretisk behandling af hvordan indirekte trusler kan analyseres (Gingiss 1986; Al-Shorafat 1988; Yamanaka 1995). De tager alle udgangspunkt i Searles analyse der viser hvordan man kan fremkalde bevidstheden om en sproghandling ved at henvise til en eller flere af dens vellykkethedsbetingelser (Searle 2008 [1965]). Det kendteste eksempel er det fortærskede ”Kan du nå saltet?” som henviser til en af de forberedende betingelser for en direktiv (anmodende) sproghandling, nemlig at modtager skal kunne være i stand til at udføre handlingen for at det kan give mening at anmode om dens udførelse.

Gingiss og Yamanaka argumenterer ligeledes for at indirekte trusler kan kategoriseres efter hvilken vellykkethedsbetingelse for trusler der henvises til. Gingiss sammenligner dog indirekte trusler med indirekte anmodninger hvilket Al-Shorafat (1988), efter vores mening berettiget, kritiserer for at være at sammenligne to vidt forskellige sproghandlingstyper, nemlig kommissiver og direktiver. Modsat analyserer Yamanaka trusler som kommissiver, med udgangspunkt i Fraser (1976).

Tabel 1 opsummerer i kort form vellykkethedsbetingelserne for en trussel, baseret på Searles beskrivelse af kommissive sproghandlinger (jf. Searle 2008 [1965]:10-11). Bemærk igen at den helt centrale forskel på almindelige løfter og trusler er at modtager naturligvis *ikke* ønsker at handlingen bliver udført (den sidste af de forberedende betingelser i tabel 1).

³ Pr. 21. december 2018.

⁴ I dommenes titler angivet med hhv. forkortelserne TfK, U og FED.

Propositionel	Afsender A udsiger U en fremtidig handling H om sig selv
Forberedende	A er i stand til at udføre H Modtager M tror ikke at H ville blive udført under alle omstændigheder Modtager M ønsker ikke at A udfører H
Oprigtighed	A har faktisk til hensigt at udføre H
Essentiel	U tæller som en forpligtelse fra A til at udføre H

Tabel 1: Vellykkethedsbetingelserne for en trussel

5.1 Indirekte trusler ved henvisning til de propositionelle betingelser

Truslers propositionelle betingelser består dels i at de nødvendigvis må handle om fremtidige handlinger (fordi det ikke giver mening at true med noget der allerede er sket), dels i en beskrivelse af selve handlingens indhold (som i kraft af at der er tale om en trussel må dreje sig om noget der er skadeligt for modtageren eller nogen/noget som modtager bekymrer sig om).

Som nævnt ovenfor indgår fremtidighed også i vores trusselsdefinition som et definerende kendetegn ved trusler, men i relation til indirekte trusler er det interessant at det i visse tilfælde er tilstrækkeligt at henvise til et tidspunkt i fremtiden for at fremkalde en trussel. Se eksempel 4 hvor *igen* har betydningen 'tilbage (inden noget sker)' og dermed kommer til at fungere som en nedtælling til et tidspunkt talt fra et deiktisk 'nu'.

(4) 2 timer igen (mail. TfK2016.1312)

I andre tilfælde kombineres omtalen af et fremtidigt tidspunkt med en forudsigelse af hvad der vil ske på dette tidspunkt. Se eksempel 5 som angiver tid og sted, et skadeligt udkomme for modtagerne (*I dør ...*), og desuden med brug af to forskellige onomatopoietika antyder at der er plantet en bombe på det nævnte sted (*Tik Tak Tik Tak* kan repræsentere lyden af et ur der tæller ned i en bombe, og *Buum* lyden når bomben går af).

(5) Tik Tak Tik Tak. I går var det sjov, i dag er alvor. 2030 igen i centeret. I dør idag. Må Allah's vrede ramme jer. Buum. (seddel. U.2015.3681)

Ofte kræver det indtil flere inferentielle skridt at fortolke den fremtidige begivenhed som skadelig. Ifølge (6) herunder er modtageren på et tidligere tidspunkt blevet informeret om visse mulige konsekvenser ved at vedblive med en ikke nærmere specificeret handling eller aktivitet. I kombination med oplysningen om at der *dennegang* [sic] ikke er *nogen der kan hjælpe* modtageren, må det antages at 'hvad der sker' er negativt for modtageren:

(6) Du har fået afvide af [navn udeladt] en gang hva der sker vis du blev ved. Men dennegang her er der ik nogen der kan hjælpe dig (Facebook. TfK2017.628)

I (7) forudsiges det at en ukendt person (måske afsender selv) vil blive fængslet for en 'rigtig grund', og ikke (som før?) for 'småtterier'. Denne modstilling indebærer at den 'rigtige grund' er strafferetligt mere alvorlig, og en mulig implikatur (Grice 1975) er at der er tale om skade på modtager selv eller dennes ejendele. Sidstnævnte mulighed forstærkes af en af de foregående sms'er i sagen hvor tiltalte omtaler handlingen at 'smadre bopælen eller værre' (U.2005.2104).

(7) Det her bliver helt sikkert en weekend at en ryger ind i spjældet til gutterne, men det skal ikke være for »småtterier«. Denne gang skal der være en rigti! Grund (sms. U.2005.2104)

Truslen i (8) er efter anklageskriftet skrevet af samme person som den i (17), men til en anden modtager og i en anden sammenhæng. Det 'at slette nogen fra folkeregisteret' kan vist kun være en eufemisme for at slå vedkommende ihjel.

(8) Du skulle ALDRIG have nævn min familie du efterlader migkun et alternativ: at slette dig fra folkeregisteret før du får lavet for meget lort (sms. U.2005.2104)

5.2 Indirekte trusler ved henvisning til de forberedende betingelser

En indirekte trussel kan også henvise til en af de forberedende betingelser (jf. tabel 1), nemlig at afsender skal være i stand til at udføre handlingen, herunder fx at være i fysisk nærhed af modtager (se de understregede dele af 9-12):

- (9) [Offers navn],,,,,,,,,, JEG FINDER DIG OG NÅR JEG GØR SÅ ER DU SATME FÆRDIG MED AT GÅ RUNDT OG SPILLE LÆKKER [...] (Facebook. TfK2017.628]
- (10) Vent bare. Når du mindst venter det, så henter vi dig!! Om du er i lejligheden eller i bilen!! Enten det eller også får du snakket!!! (mail. TfK2016.1312)
- (11) Du finder ud af hvem jeg er når vi mødes tilfældigt! Og kommer til at mærke det! Du kommer ikke til at kunne bo i denne by mere! Bare vent og se ... (sms. TfK2008.431/2)
- (12) [Offers navn]! Jeg! Kommer personligt! Efter dig, hvis jeg ikke snart hører noget fra - -! Og jeg er virkelig totalt! Ligeglad med både din BØSSEmand og politiet (sms. U.2005.2104)

Sjældnere henvises der til afsenders evne til at udføre en skadelig handling (13), eller til de fysiske betingelser der skal være til stede for at en bestemt type skade kan blive forvoldt (14-15):

- (13) [Afsenders kaldenavn] er mit øgenavn fra frømandskorpset og bruger det kun når jeg skal i krig og kæmpe indtil døden! Kommer forbi. J (sms. U.2005.2104)
- (14) Holder ved Netto. Kom lige ud på altanen. Ved du er hjemme [modtagers navn], der sidder noget under din bil. Bang (sms. TfK2017.607OE)
- (15) Rohde og Østergaard er de allerførste, den dag vi finder rebene frem (Facebook. U.2017.2246)

I (13) refererer afsender til en fortid i frømandskorpset, formentlig som belæg for særlige evner til at gøre skade på andre, og knytter endvidere brugen af sit frømandskorpsnavn til en forventet kamp med dødelig udgang. I (14) informerer afsender modtager om at der sidder

noget under hendes bil, og det efterfølgende onomatopoeitikon *Bang* vækker den inferens at der er tale om en bilbombe. Bemærk at det er ligegyldigt i forhold til vurderingen af om der er tale om en trussel at det tiltænkte offer næppe ville starte sin bil hvis hun formoder der er en bilbombe under den: formålet med truslen er ikke at advare, men at skræmme. Og det kan sagtens opnås uden udførelse af andet end selve sproghandlingen at true (Fraser 1998). I (15) er det heller ikke væsentligt om afsender har nogen realistisk mulighed for at udføre den skadehandling der forberedes ved 'at finde rebene frem', nemlig at dræbe nogen ved hængning.⁵

Der findes også eksempler på at en indirekte trussel refererer til det aspekt af den forberedende betingelse at modtageren naturligvis *ikke* ønsker handlingen udført (16-18):

- (16) [...] mener det seriøst. Du er gået langt over stregen ... du vil ikke ønske at opleve hvad der sker hvis du ikke betaler de penge ... (sms. TfK2008.431/2)
- (17) Vi venter på dig i parken. Du får en slem overraskelse i aften! 26 kommer nok ikke til at ske for dig! (mail. TfK2016.1312)
- (18) ...ellers kan det gå meget galt for jer ... (sms. TfK2016.1146)

Selv om (17) og (18) ikke bruger ordet ønske, må en *slem overraskelse* være en overraskelse man ikke ønsker at få, ligesom man næppe heller vil ønske sig at ting skal *gå meget galt* for én.

5.3 Indirekte trusler ved henvisning til oprigtighedsbetingelsen og den essentielle betingelse

I (16) ses også en reference til oprigtighedsbetingelsen ved ordene *mener det seriøst*. Denne type har vi ikke fundet mange af i vores data hvilket muligvis skyldes at en understregning af afsenders engagement står i modstrid med et sandsynligt ønske om at nedtone sit ansvar for denne kriminelle sproghandling (for at mindske risikoen for retsforfølgelse). Tilsvarende gælder for den essentielle betingelse

⁵ Hertil kan det bemærkes at retten heller ikke tillagde det nogen vægt om tiltalte, en 72-årig, enlig pensionist, faktisk ville være i stand til at hænge de nævnte politikere. Tiltalte blev ved Vestre Landsret idømt 40 dages ubetinget fængsel for overtrædelse dels af § 266 (trusselsbestemmelsen), dels af § 119, stk. 1 som omhandler trusler mod personer i offentligt embede.

som går ud på at ytringen skal tælle som en forpligtelse til at udføre den skadelige handling. Vi har ingen tydelige eksempler på denne type i vores data, men et tænkt eksempel kunne være ”Jeg lover dig!” udtalt med vred stemme og truende gestik.

6. Sproglige virkemidler i indirekte trusler

På baggrund af eksemplerne i afsnit 5 vil vi nu foretage en sproglig detailanalyse af en enkelt sms fra vores datasæt:

(19) Okay dit valg ses dør sammen⁶ (sms. TfK2018.504)

Sms'en starter med interjektionalet *Okay* som i initial placering enten kan betyde 1) accept af ny meddelelse, 2) emneskift eller 3) have emotiv karakter (Mortensen & Mortensen 2009). Selv om den generelle mangel på tegnsætning gør analysen mindre sikker, vurderer vi at der ikke er tale om et emotivt *okay* (der som regel signalerer overraskelse). Uden yderligere kontekst er det svært at afgøre om emneskift eller accept af ny meddelelse er mest relevant, men se nedenfor om mulighederne for en semantisk kohærent læsning sammen med det efterfølgende *dit valg*.

Nominalsyntaxmet *dit valg* fortolker vi som en etfeltshelhed (se fodnote 6 for argumentationen for ikke at medtage verbalet *ses*). Etfeltshelheder indeholder kun leddene fra ét felt i sætningsskemaet, men de fungerer ikke desto mindre som fuldgældige ytringer i sig selv (Diderichsen 1946:251-252; Hansen og Heltoft 2011:1113, 1133). Alternativt kunne man have analyseret *dit valg* som et tilfælde af neksusellipse, men vi tilslutter os Jensen (2015) i ikke at postulere neksusellipser hvor det er usikkert hvad der skal indsuppleres. Man

⁶ Denne ordstreng kan segmenteres på i hvert fald to forskellige måder: (a) *dit valg / ses / dør sammen* eller (b) *dit valg ses / dør sammen*. Vi fortolker (a) som mere sandsynlig end (b) fordi den syntaktisk set er mere ensartet bygget op: Først kommer en ytring formet som en etfeltshelhed, og dernæst to elliptiske sætninger. Modsat har (b) først en ikke-elliptisk, passiv sætning med udfyldt fundamentfelt (Diderichsen 1946), og dernæst en elliptisk, aktiv sætning med tomt fundamentfelt. Vi kan ikke udelukke at skribenten har intenderet en opdeling som i (b), men (a) illustrerer en harmonisk struktur der følger tendensen i typisk sms-sprog med korte, elliptiske eller ikke-sætningsformede ytringer. Vores analyse følger segmenteringen i (a).

kunne således forestille sig en række forskellige mulige udfyldninger af en sætning indeholdende syntagmet *dit valg*:

- (20) Det er dit valg,
- (21) Dit valg er truffet
- (22) Træf dit valg!
- (23) Hvad er dit valg?

Uden nogen neksus, og dermed uden mulighed for at bruge topologiske (ledstillingsmæssige) argumenter for hvilken sproghandlingsværdi ytringen har, er flere muligheder principielt åbne: Det kan være en assertiv, en direktiv eller en interrogativ sproghandling. De to sidstnævnte er de sværeste at argumentere for når der ikke er nogen tegnsætning til at erstatte den intonation som skriftsproget naturligt mangler.⁷

Vi fortolker følgelig *dit valg* som en assertiv hvilket giver en semantisk kohærent læsning sammen med *Okay* forstået som 'accept af ny meddelelse', idet accepten så kan gælde det valg modtageren åbenbart har truffet. Bemærk at den bestemte form præsupponerer (grammatisk forudsætter, jf. Harder 1980; Hansen og Heltoft 2011:135) at modtageren bør være bekendt med *hvilket* valg der er tale om – og at hun overhovedet har (haft) muligheden for at vælge.

Hvis modtageren i øvrigt er enig i at hun har truffet et valg, udgør denne ytring et brud på kvantitetsmaksimet (Grice 1975) som tilsiger at man hverken skal give mere eller mindre information end nødvendigt: Det er selvsagt overflødigt at informere folk om at de har truffet et valg hvis de allerede selv ved det. Den mest åbenlyse implikatur er at modtagerens valg har konsekvenser. Det vender vi tilbage til.

Som det fremgår af fodnote 6, analyserer vi *ses* som et tilfælde af subjektellipse. Dette støttes af at subjektellipse er et kendt registertræk i sproget på de sociale medier (Rathje 2013; Jensen 2015). Valenskravet

⁷ Det er ikke umuligt at læse beskeden som en opfordring til modtageren om at vælge mellem de to alternativer *ses* og *dør sammen*, men da de to ikke adskilles af et *eller*, skal man strække sin fantasi meget langt for at få det til at gå op (rent bortset fra at *dør sammen* vel forudsætter at de døende er i nærhed af hinanden og derfor 'ses' – og så er det ikke reelle alternativer alligevel).

fra verbet *ses* er at subjektet skal være i pluralis, og det eliderede subjekt er efter al sandsynlighed førstepersonspronomenet *vi* eftersom afsender og modtager er de mest umiddelbart tilgængelige referenter i konteksten der kan indgå i et sådant flertalssubjekt. Desuden er *vi ses* en langt mere frekvent frase end *I ses* og *de ses* (i samme, reciproke betydning).⁸

Tilsvarende kan *dør sammen* analyseres som en sætning med elideret subjekt. Her er det ikke verbet *dø*, men adverbiet *sammen* der kræver et flertalssubjekt. Selvom både 2pl, *I*, og 3pl, *de*, er mulige, sandsynliggør den umiddelbart foregående ellipse at det også her er 1pl, *vi*.

Begge verbaler (*ses* og *dør*) står i præsens, og begge med fremtidsreference (da afsender og modtager formentlig hverken er i gang med at ses eller dø sammen på tidspunktet hvor sms'en sendes). Givet de eliderede førstepersonssubjekter er der i hvert fald ved *ses* tale om en kommissiv sproghandling idet afsender udsiger en fremtidig handling om sig selv i forhold til modtageren (jf. afsnit 3 og tabel 1). Det er mindre entydigt med *dør sammen* der i første omgang kan ligne en forudsigelse snarere end et løfte. Imidlertid inviterer sammenstillingen af *ses* og *dør sammen* den inferens at det ene følger af det andet, og i så fald er det ikke bare en forudsigelse. Samtidig må man sige at det er besynderligt at forudsige at nogen vil komme til at dø *sammen* – naturlige dødsfald kan ikke forudsiges at ske samtidig og i nærhed af en bestemt anden person (denne fortolkning gælder også hvis man antager at det eliderede subjekt er anden- eller tredjepersonalt).

Det er muligt at forestille sig en kontekst hvor både det at ses og det at dø sammen kan være reelle, positive løfter til en modtager, nemlig hvis afsender og modtager i forvejen har planlagt at begå dobbeltselv mord. Hvis de ikke har en sådan aftale, vil den infererede følgerelation mellem de to situationer føre til en fortolkning som en indirekte trussel: Den førømtalte konsekvens der ligger som implikatur i 'dit valg', er således at de 'ses' og i den anledning 'dør sammen'. Det bekræftes af konteksten i form af de to efterfølgende sms'er (her med (19) gentaget som (24)):

- (24) dit valg ses dø sammen (afsendt kl. 8.21)
- (25) Finder os døde (afsendt kl. 16.15)
- (26) Ved alt om dig er kommer senere ses og tro mig du har valg og slår jer ihjel (afsendt kl. 17.21)

Af (25) fremgår det entydigt at det ikke er nogle (for os ukendte) tredjepersoner men (mindst) afsender og modtager der vil 'dø sammen' idet det er *os* der vil blive fundet døde. Afsenderen fastholder sin udprægede brug af subjektellipse også i denne besked, hvorfor det er umuligt at se hvem der antages at gøre det makabre fund. Beskeden i (26) indeholder – udover en anakoluti (*er*) og en normafvigelse (*valg[t]*) – hele fire subjektellipser hvoraf de tre formentlig er *jeg* og den sidste *vi*, jf. (27-30) hvor subjekterne er indsuppleret.

- (27) [Jeg] ved alt om dig
- (28) [Jeg] kommer senere
- (29) [Vi] ses
- (30) [Jeg] slår jer ihjel

Den sidste ellipse (i 26, fuldt udfoldet i 30) er så tæt på en direkte trussel man kan komme uden at referere til sig selv eksPLICIT. Det fremgår nu at ikke kun afsender og modtager, men også mindst én tredje person bliver truet her.

Til denne rent sproglige analyse skal naturligvis også lægges den situationelle kontekst som blandt andet omfatter tiltale for flere overtrædelser af tilhold samt straf for 'ligeartet kriminalitet', som det hedder i dommen (TfK2018.504).

Hvis vi skal opsummere hvilke træk fra vores trusselsdefinition der forekommer i sms'en i (19), gentaget i (24), er det interessant at såvel selve skadehandlingen som afsenders ansvar for udførelsen af den er udeladt. Selv det at der skal være tale om en fremtidig begivenhed, er holdt i de vagest mulige termer, nemlig alene i form af præsensbøjningen kombineret med almindelig omverdensviden om hvad der kan lade sig gøre mens man skriver en sms, og hvad der almindeligvis først vil ske senere.

⁸ KorpusDK giver 345 forekomster af *vi ses*, 0 af *I ses* og 15 af *de ses* i reciprok betydning (dvs. med passiv-forekomster fraregnet).

Hvad der står tilbage i denne indirekte trussel, er dels udkommet af skadehandlingen, dels en grammatisk underforstået relation mellem afsender og modtager (via subjektellipsen i *[vi] ses*). Derudover forekommer en tilsyneladende retfærdiggørelse af behovet for denne indirekte trussel, nemlig udtrykket *dit valg*. Det indgår ikke i nogen af de trusselsdefinitioner vi kender til, at afsender på den måde begrundet sin trussel med hvad modtager har gjort, men det er noteret som risikoforøgende faktor i både praksis og forskning (se Gales 2015b: 4, 12, 14). Vi ser også jævnligt sådanne retfærdiggørelser i trusler mod politikere der anklages for at have gennemført lovændringer som ifølge afsenderen har negative konsekvenser.

I forlængelse af dette vil vi nævne at afsenders relation til og opfattelse af modtager ofte ses ekspliciteret på andre måder, nemlig fx i brugen af skældsord og andre nedgørende udtryk som *svin*, *idiot*, *klamme luder* o.lign. (jf. Christensen og Bojsen-Møller 2018). Sådanne udtryk udgør også væsentlige elementer i fortolkningen af om der er tale om en trussel, men ifølge den internationale forskning findes de især i de direkte trusler og kun sjældent i de indirekte (Gales 2010; Muschalik 2018). De kan derfor ikke tælle som nødvendige betingelser for en trussel.

På baggrund af ovenstående analyser finder vi foreløbig belæg for Muschaliks (2018) opstilling af sproglige virkemidler på skalaer fra mere til mindre direkte, om end vi endnu ikke kan vide om de sproglige træk fordeler sig på samme måde som hun opsummerer det:

Threats either explicitly denote the 'who-does-what-to-whom' of a threatening scenario with futurate expressions, violent verbs, reference to agent and patient, a clear focus on the speaker, and taboo words, or they do not mention future events or harmful actions and participants of these actions at all. (2018:182)

Et mere fuldstændigt overblik over distributionen af de sproglige træk der udtrykker disse indholdselementer, må afvente den planlagte digitalisering og opmærkning af vores trusselskorpus.

Bare vent og se ...

Litteratur

- Al-Shorafat, Mohammed O. (1988) Indirect threats. *Word* 39(3):225-227.
- Christensen, Tanya K. & Marie Bojsen-Møller (2018) Vi ved hvor du bor... Truslen som sproghandling og genre. *Mål & Måle* 39(3):25-30.
- Den Danske Ordbog* (DDO) <https://ordnet.dk/ddo/>
- Diderichsen, Paul (1946) *Elementær dansk grammatik*. København: Nordisk forlag.
- Engelhardt, Robin & Christian Lund (2008) *Jeg er bevæbnet og har tømmermænd. Udvalgte trusselsbreve fra Rigspolitiets Arkiv*. København: People's Press.
- Engelhardt, Robin & Christian Lund (2009) *Jeg tager bomben med når jeg går. Udvalgte trusselsbreve m.m. fra Rigspolitiets Arkiv*. København: People's Press.
- Fraser, Bruce (1976) Warning and threatening. *Centrum* 3:169-180.
- Fraser, Bruce (1998) Threatening revisited. *Forensic Linguistics* 5(2):159-173.
- Gales, Tammy A. (2010) *Ideologies of violence: A corpus and discourse analytic approach to stance in threatening communications*. Ph.D. dissertation. Davis: University of California.
- Gales, Tammy A. (2011) Identifying interpersonal stance in threatening discourse: An appraisal analysis. *Discourse Studies* 13(1):27-46.
- Gales, Tammy A. (2015a) The stance of stalking: a corpus-based analysis of grammatical markers of stance in threatening communications. *Corpora* 10(2):171-200.
- Gales, Tammy A. (2015b) Threatening Stances: a corpus analysis of realized vs. non-realized threats. *Language and Law = Linguagem e Direito* 2(2):1-25.
- Gingiss, Peter (1986) Indirect threats. *Word* 37(3):153-158.
- Grice, Herbert Paul (1975) Logic and conversation. P. Cole & J.L. Morgan (red.) *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*. New York: Academic: 41-58.
- Hansen, Erik & Lars Heltoft (2011) *Grammatik over det Danske Sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Harder, Peter (1980). Møveri. Peter Harder & Christian Kock. *Hvad går vi ud fra? Om forudsætninger for sprog og handling*. København: Gyldendals Sprogbibliotek:13-26.
- Harris, Sandra (1984) The form and function of threats in court. *Language & Communication* 4(4):247-271.
- Jensen, Eva Skafte (2015) Subjektellipse eller informationsstrukturel organisering i sms. Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.) *15. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus: Aarhus Universitet:171-188.

- Karnov Online. <https://pro.karnovgroup.dk/>
- KorpusDK. <https://ordnet.dk/korpusdk>
- Limberg, Holger (2009) Impoliteness and threat responses. *Journal of Pragmatics* 41(7):1376-1394.
- Meloy, J. Reid, Kris Mohandie & Mila Green (2008) A forensic investigation of those who stalk celebrities. J. Reid Meloy, Lorraine Sheridan & Jens Hoffmann (red.) *Stalking, threatening, and attacking public figures: A psychological and behavioral analysis*. New York: Oxford University Press:37-54.
- Mortensen, Janus & Sune S. Mortensen (2009) *Okay* i engelsk og dansk. R. Therkelsen (red.) *Dramatikken i Grammatikken*. Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet:281-304.
- Muschalik, Julia (2018) *Threatening in English: A mixed method approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Nini, Andrea (2017) Register variation in malicious forensic texts. *International Journal of Speech, Language & the Law* 24(1):99-126.
- Rathje, Marianne (2013) Dropper lige subjektet. Subjektellipser i kommentarfeltet på ekstrasbladet.dk. Simon Borchmann, Inger Schoonderbeek Hansen, Tina Thode Hougaard, Ole Togeby & Peter Widell (red.): *Gode ord er bedre end guld. Festskrift til Henrik Jørgensen*. Aarhus: Aarhus Universitet:399-414.
- Sachs, Jacqueline S. (1967) Recognition memory for syntactic and semantic aspects of connected discourse. *Perception & Psychophysics* 2:437-442.
- Salgueiro, Antonio B. (2010) Promises, threats, and the foundations of speech act theory. *Pragmatics* 20(2):213-228.
- Searle, John R. (1979) A taxonomy of illocutionary acts. *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts* 1. Cambridge: Cambridge University Press:1-29.
- Searle, John R. (2008/1965) What is a Speech Act. Ian Hutchby (red.) *Methods in Language and Social Interaction* 1, kap. 2. Thousand Oaks: Sage Publications Ltd:1-16.
- Shuy, Roger (1993) *Language crimes: The use and abuse of language evidence in the courtroom*. Cambridge: Blackwell.
- Solan, Larry & Peter M. Tiersma (2005) *Speaking of crime, the language of criminal justice*. Chicago: University of Chicago Press.
- Straffeloven*. <https://danskelope.dk/straffeloven>
- Waaben, Knud & Langsted, Lars Bo (2015) *Strafferettens almindelige del. Ansvarslæren* (6. udg., red.). København: Karnov Group Denmark A/S.
- Yamanaka, Nobuhiko (1995) On indirect threats. *International Journal for the Semiotics of Law* 8:2:37-52.

Resumé:

Generelle udvidere (*general extenders*) i dansk talesprog

Tanya Karoli Christensen & Torben Juel Jensen
Københavns Universitet

Udtryk af typen *og sådan noget, eller den slags, og alt det der* er blevet kaldt 'løse udgange' (Lund 1982), 'påhængsudtryk' (Rathje 2006), og på engelsk bl.a. 'general extenders' (Overstreet 1999). Det sidste mener vi er den funktionelt set mest korrekte betegnelse, og på dansk bruger vi derfor den direkte oversættelse 'generelle udvidere'. Udtrykstypen er kun sparsomt undersøgt i dansk (Rathje 2006; Larsen 2014; Christensen, Jensen & Stæhr 2018), mens der især for engelsk findes en del undersøgelser der fokuserer på enten interaktionelle funktioner eller sociolingvistisk variation (bl.a. Dines 1980; Aijmer 1985; Cheshire 2007; Tagliamonte & Denis 2010; Pichler & Levey 2011).

I dette foredrag vil vi præsentere resultaterne af en undersøgelse af brugen af generelle udvidere i dansk baseret på udskrevne optagelser fra LANCHART-korpusset med i alt 243 forskellige talere fordelt på fire lokaliteter, tre aldersgrupper og to optagetidspunkter (1980'erne og 2000'erne). I dette korpus forekommer over 15.000 generelle udvidere, hvilket gør undersøgelsen til den hidtil mest omfattende, også internationalt set (Christensen & Jensen 2018).

De generelle udvidere i vores datasæt er blevet kodet for en række sproglige og kontekstuelle variable baseret på resultater og antagelser i tidligere studier. Dette gør det muligt at analysere sammenhænge mellem udtryk og funktion, udviklinger over tid samt social og geografisk distribution gennem multivariate statistiske analyser.